

Arvot

nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnassa

Yli kolmannes suomalaisista osallistuu vapaaehtoistoimintaan, mutta ilmiötä on tutkittu vähän suhteessa arvoihin. Klassisten kehitysteorioiden mukaan nuori aikuisuus on aikaa, jolloin identiteetti ja oikean ja väärän kysymykset kypsyvät. Artikkelissa tarkastellaan nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnan taustalla vaikuttavia arvoja.

VAPAAEHTOISTOIMINNALLA tarkoitetaan palkatonta, vapaasta tahdosta tapahtuvaa, länsimaisessa kontekstissa yleensä organisoitua yhteisten asioiden edistämistä tai toisten ihmisten auttamista pois luki-oma lähipiiri. Vapaaehtoistoiminnan merkitys on kansantaloudellisesti suuri, mutta vielä suurempi on toiminnan vaikutus yhteiskunnan toimivuuteen, ihmisten väliseen luottamukseen, solidaarisuuteen ja välittämisen eetokseen. Ilmiönä vapaaehtoistoiminta onkin mitä yhteiskunnallisinkin. (State of the World's Volunteering Report 2011).

Samaan aikaan vapaaehtoisuus on myös mitä henkilökohtaisin asia, nimensä mukaisesti yksilön vapaaseen tahtoon perustuvaa toimintaa, johon ei vie pakko, taloudellinen palkkio tai Suomen tapauksessa usein myöskään kulttuurinen normi. Suomalaisen vapaaehtoistoiminnan taustalla on henkilökohtainen motivaatio, useimmin jonkinlainen auttamishalun ja muiden motiivien yhdistelmä (esim. Nylund & Yeung 2005) sekä holistisen motivaatiokäsityksen

mukaisesti yksilön arvot, identiteetti ja elämäntätösomus (Grönlund 2011; Pessi 2008). Yli kolmannes suomalaisista osallistuu vapaaehtoistoimintaan (Pessi 2008; Study on Volunteering in the European Union 2011; Yeung 2001). Nuorten ikäryhmien osallistuminen organisoituun vapaaehtoistoimintaan on lähes yhtä yleistä (Grönlund & Pessi 2008).

Tämä artikkeli tarkastelee vapaaehtoistoiminnan ja arvojen yhteyksiä Suomessa, ja analysoi vapaaehtoistoiminnan roolia suomalaisessa yhteiskunnassa yksilöiden merkityksenantojen kautta. Tutkimusaineisto koostuu 24 elämäkaaritemaattisesta haastattelusta vapaaehtoisena toimiville nuorille aikuisille.¹

Aiempi yksilöiden vapaaehtoistoimintaa käsittelevä tutkimus on tarkastellut ilmiötä erityisesti sosio-ekonomisten muuttujien ja motiivien näkökulmasta. Tutkimuksessa on etsitty iän, sukupuolen, ammatin, koulutuksen tai asuimaan yhteyksiä toimintaan tai sen motiiveihin

(Musick & Wilson 2008; Rochester et al. 2010; Suomessa esim. Pessi 2008; Yeung 2001). Samoja kysymyksiä käsitellään myös nuorten aikuisten vapaaehtoistoimintaan keskittyvässä tutkimuksessa (esim. Marta & Pozzi 2008; Rehberg 2005; Suomessa Grönlund & Pessi 2008). Lähes kaikki vapaaehtoistoiminnan motivaatiota käsittelevät tutkimukset ovat tunnustaneet altruismiin eli epäitsekkyyteen, oppimiseen, urapyrkimykseen ja sosiaalisuuteen liittyviä motiiveja. Alan tutkimus käyttää vakiintuneesti jaotteluja itseän ja muihin orientoituviin motiiveihin sekä sisäisiin ja ulkoihin motiiveihin. (Clary et al. 1998; Musick & Wilson 2008; Suomessa esim. Nylund & Yeung 2005). Nuorten aikuisten motiivit näyttävät erityisen moniulotteisina ja vaihtelevina. Heille näyttää olevan tyyppillistä yhdistellä erilaisia motiiveja refleksiivisellä ja yksilöllisellä tavalla (Marta & Pozzi 2008).

Altruistiset, humanitaariset, ja uskonnolliset arvot on yhdistetty vapaaehtoisena toimimiseen, ja niitä pidetään yleisesti osana vapaaehtoistoimintaan ohjaavaa motivaatiota (esim. Musick & Wilson 2008). Sitä, miten yksilöt kokevat nämä arvot vapaaehtoistoiminnassa tai miten ne linkittyvät heidän identiteettiinsä, on kuitenkin tutkittu vähän. Ylipäätään tutkimuksia, jotka pyrkisivät ymmärtämään vapaaehtoistoiminnan roolia yksilöiden elämässä laajemmin, on tehty vähän. Tämä artikkeli vastaa aiheellaan osaltaan tähän vajeeseen.

TEOREETTINEN TAUSTA: NARRATIIVINEN IDENTITEETTI JA ARVOT

Identiteetti voidaan määritellä yksilön käsitykseksi itsestään, hänelle tärkeistä kyvyistä, rooleista, arvoista, taustasta ja viiteryhmistä. Identiteetin muodostus ja ylläpito ovat yksilön tärkeimpiä tarpeita (Blasi 1993; Erikson 1968). Tätä refleksiivistä prosessia on kuvattu elämäntarinan neuvotteluksi, jonka avulla yksilö voi tuoda logiikkaa ja koherenssia identiteettiinsä. McAdams käyttää narratiivisen identiteetin käsitettä ja määrittelee elämäntarinan sisäiseksi, kehittyväksi kognitiiviseksi rakenteeksi, joka tuo merkitystä ja tarkoitusta yksilön elämään (McAdams, 2006). Yksilö voi myös jakaa näitä sisäisiä konstruktioitaan toisten kanssa. Narratiiviset tutkimusmenetelmät tarjoavat yhden välineen tähän.

Arvot voidaan määritellä verrattain pysyviksi, tavoiteltaviksi päämääriksi, jotka ohjaavat yksilöiden tai ryhmien toimintaa (Rokeach 1973; Schwartz 1992). Schwartz (1992) on tunnistanut 10 inhimillistä perusarvoa, jotka tunnustetaan eri yhteiskunnissa ja jotka motivoivat toimintaa eri tavoin. Ne ovat: *valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, itseohjautuvuus, universalismi, hyväntahtoisuus, perinteet, yhdenmukaisuus, ja turvallisuus*. Perusarvot jakautuvat kahdelle polaariselle ulottuvuudelle: itsensä korostaminen–itsensä ylittäminen sekä säilyttävyyttä–muutokselle avoimuus.

Arvoja pidetään normatiivisina ja oikeutettuina, mutta ne ovat usein myös emotionaalisia ja osin tiedostamattomia (Schwartz 1992). Narratiiviset ja elämäntarinalliset lähestymistavat mahdollistavat sellaisten alueiden ja teemojen tavoittamisen, jotka eivät ole helposti sanoitettavia, kuten arvot. Hitlinin (2007) mukaan arvojen ja identiteetin mukaisesti toimiminen on tärkeä osa itsen hyväksymistä. Vapaaehtoistoiminnan kautta yksilö voi toteuttaa itsemäärättelyn prosessia, jos hän kokee, että hänen perusarvonsa toteutuvat siinä. Näin ollen vapaaehtoistoimintaa ja siihen liittyviä prosesseja voidaan ymmärtää syvemmin identiteetin ja arvojen kautta. McAdamsin (2001) mukaan narratiivisten identiteettien konstruointi alkaa myöhäisessä nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Myös klassisten kehitysteorioiden mukaan nuori aikuisuus on aikaa, jolloin identiteetti ja oikean ja väärän kysymykset kypsyvät (Erikson 1968; Kohlberg 1975). Nuoret aikuiset ovat siis mielenkiintoinen ryhmä narratiivisen identiteetin, arvojen ja vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen.

Tässä artikkelissa narratiivisen identiteetin lähestymistapaa hyödynnetään näkökulmana niihin prosesseihin, joilla vapaaehtoiset antavat merkityksiä vapaaehtoistoiminnalle. Arvot ohjaavat narratiivisen identiteetin konstruointia ja siitä kertomista. Näin ollen narratiivisen identiteetin hahmot välittävät tietoa myös yksilön arvoista, joita tässä tutkimuksessa etsitään myös muista arvoarvostelmista ja merkityksennannoista. Sekä narratiivisen identiteetin konstruointien että arvoarvostelmien välityksellä löydettyjä arvoja analysoidaan ja Schwartzin (1992) arvoteorian avulla.

TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimuksen pääaineisto muodostuu 24 elämäkaariteemaattisesta haastattelusta, jotka on tehty Suomessa, pääkaupunkiseudulla asuville vapaaehtoisille, iältään 21–36 vuotta (12 naista, 12 miestä).² Haastattelut toteutettiin talvella 2004–2005. Haastattelut toimivat vapaaehtoisina erilaisissa järjestöissä ja yhteisöissä esimerkiksi urheilussa, sosiaali- ja terveysalalla, kansainvälisessä avustustoiminnassa, kulttuurin alalla, uskonnollisessa toiminnassa sekä lasten ja nuorten parissa. Vapaaehtoistoiminta, sen eri vaiheet, toimintaorganisaatiot ja toiminnan motivaatio muodostivat haastattelujen punaisen langan. Lisäksi käsiteltiin haastateltavien elämänvaiheita lapsuudesta tulevaisuuden toiveisiin rohkaisten narratiivisiin vastauksiin ja pohdintaan. Muita teemoja olivat viiteryhmät kuten lapsuuden perhe, ystävät, puoliso ja mahdolliset lapset, yhteiskunnallinen konteksti eli suomalainen yhteiskunta, politiikka ja niihin vaikuttaminen sekä uskonnollisuus (haastatteluaineiston ja analyysin tarkempi kuvaus, ks. Grönlund 2012a).

Jokainen haastattelu luettiin ensin läpi useita kertoja pyrkimyksenä muodostaa siitä kokonaisvaltainen ymmärrys. Haastatteluista seitsemässätoista vapaaehtoistoiminta kietoutui yhteen haastateltavalle tärkeiden arvojen kanssa, seitsemässä ei. Seitsemän haastateltavaa määritteli vapaaehtoistoiminnan tavalla, jossa toiminnalla ei ollut heille suurta merkitystä. Nämä haastateltavat kokivat usein ajautuneensa vapaaehtoistoimintaan ilman selkeää päätöstä tai valintaa. Analyysissä keskityttiin ensin mainittuihin 17 haastatteluun. Niistä etsittiin itsen kuvauksia, joita voidaan pitää elämäntarinoiden hahmoina: tarinoiden eri vaiheiden negatiivisia tai positiivisia kuvia itsestä, jotka edustavat kertojan eri puolia ja reflektoivat usein myös sosiaalista ympäristöä, johon kertoja itsensä sijoittaa. Yhdessä haastattelussa voi esiintyä useita hahmoja. Positiivisten hahmojen tulkittiin analyysissä edustavan haastateltavan näkemystä narratiivisesta identiteetistään, jotakin, johon he samaistuivat, negatiivisten taas torjuttuja identiteettejä, jotakin, johon haastateltavat eivät halunneet samaistua lainkaan tai enää (ks. McAdams 2006).

Ihmisen kertomus elämästään on aina subjektiivinen ja sitä voidaan käyttää erityisesti sen ymmär-

tämiseen, miten yksilö tulkitsee, ymmärtää ja reflektoi itseään ja elämäänsä, menneisyyttään ja tulevaisuuttaan haastattelun ajankohtana (Roberts 2002). Arvot ja uskomukset vaikuttavat aina narratiivisen identiteetin konstruointiin. Taylorin (1989) mukaan identiteetin luominen narraation kautta käsittelee yleensä moraalisia kantoja, viittaa implisiittisiin näkemyksiin hyvästä. Itsen, muiden, ilmiöiden ja tapahtumien arviointi elämäntarinassa tuo siten informaatiota yksilön arvoista ja uskomuksista. Haastateltavien arvoja analysoitiin tämänkaltaisten arviointien kautta.

Jokaisesta 17 haastattelusta luotiin holistinen käsitys haastattelussa esiintyvien hahmojen, arvojen ja vapaaehtoistoiminnalle annettujen merkitysten avulla. Haastateltavat ryhmiteltiin keskeisten arvojensa mukaan viiteen arvoidentiteettiryhmään sen mukaan, mitkä olivat tärkeimmät arvot, joihin he samaistuivat ja liittyivät vapaaehtoistoimintansa suurimmat merkitykset. Nämä viisi tyyppiä ovat osin päällekkäisiä. Tapa, jolla vapaaehtoiset käyttivät vapaaehtoistoimintaa osana identiteettityötään, oli eri ryhmissä samankaltainen. Tutkimuksen yhtenä tuloksena voidaankin pitää narratiivisen identiteetin reflektoinnin kuvaamista sekä sen osoittamista, että vapaaehtoistoiminta on monilla haastatellulla osan näitä refleksiivisiä prosesseja. Siinä, missä narratiivisen identiteetin reflektointi kuvastaa prosessia, jolla merkityksiä luodaan ja käsitellään, arvoidentiteetin käsitettä käytetään kuvaamaan narratiivisten identiteettien arvoisälttöjä eli konstruointeja ohjaavia arvoja. Tietyillä arvoidentiteettiryhmillä oli osin yhteisiä arvoja. Muodostetut viisi arvoidentiteettityyppiä eivät ole tarkkarajaiset vaan muodostavat pikemminkin jatkumon niistä erilaisista arvoulottuvuuksista tai painotuksista, joita vapaaehtoistoiminnassa toteutettiin.

TULOKSET

Seuraavaan **taulukkoon 1** on tiivistetty kunkin arvoidentiteettiryhmän vapaaehtoisten vapaaehtoistoiminnalleen antamat motiivit, heille tärkeät arvot heidän omilla sanoillaan, sekä samat arvot Schwartzin (1992) arvoteorian käsittein.

Vaikuttaja-identiteettiryhmään ryhmiteltiin neljä haastateltavaa (M1, N4, M11, N11). Heitä yhdisti

Taulukko 1. Arvointiteetit vapaaehtoistoiminnassa.

Arvo-identiteetti	Motiivit omin sanoin	Arvot omin sanoin	Arvot (ja niiden suuntautuminen) arvorteorian näkökulmasta (Schwartz 1992)
Vaikuttajat	Maailmasta parempi paikka, sen tekeminen, mikä on oikein, vaikuttaminen, taistelu epäoikeudenmukaisuutta vastaan	Kriittisyys, solidaarisuus, oikeudenmukaisuus	Universalismi, itseohjautuvuus (itsen ylittäminen, avoimuus muutokselle)
Auttajat	Toisten auttaminen	Auttaminen, välittäminen, empatia	Hyväntahtoisuus (itsen ylittäminen, säilyttävyys)
Yhteisölliset	Perheen kanssa oleminen, jonkin antaminen yhteisölle, yhteisön osana oleminen	Yhteisöllisyys, vastuullisuus, perhearvot	Perinteet, mukautuminen, hyväntahtoisuus (säilyttävyys)
Uskonnolliset	Evangeliumin levittäminen, Jumalan työn tekeminen, lähimmäisen rakastaminen, Kristittyjen parissa oleminen, kutsumus	Kristilliset arvot, auttaminen	Hyväntahtoisuus, perinteet, mukautuminen (itsen ylittäminen, säilyttävyys)
Suorittajat	Suoriutumisen ja aikaan saamisen tunne, velvollisuuden täyttäminen (toisten auttamiseksi), kontaktien saaminen, menestyminen	Vastuullisuus, riippumattomuus, pärjääminen/menestyminen	Valta, suoriutuminen, turvallisuus (itsen korostaminen, säilyttävyys)

kriittisyys ja analyttisyys sekä halu vastustaa epäoikeudenmukaisuutta. Seuraava lainaus kuvastaa tätä orientaatiota hyvin:

"meil on nykyaikana tai nykyään niin paljon kaikkee. --- Ni mä ajattelen heti niin, et mikä on meille lisää, on joiltaki muilta pois, et --- mun mielest meil on jo ihan tarpeeks. Eli on nyt jo aika rupee antaa niille muille jotain. (M1, 25-vuotias mies, vapaaehtoisena kansainvälisessä auttamistyössä ja poliittisessa toiminnassa).

Tähän ryhmään kuuluvat toimivat vapaaehtoisina myös ihmisoikeuksien, luonnonsuojelun ja vammaiskysymysten parissa. Yksi tämän ryhmän haastateltava korostaa oman vaikuttamismotiivinsa merkitystä:

"et mä en ikinä tekis.. tai siis niinku vois kuvitellaan tekevänä vapaaehtoistyötä vaan vapaaehtois-työn takia. Et kyl mul niinku aina liittyy se tähän vammaisuus-näkökulmaan. (N11, 36-vuotias nainen, toimi vapaaehtoisena vammaisjärjestössä).

Vaikka ryhmään kuuluvat olivat itseohjautuvia ja arvostivat itsenäisyyttä ja riippumatonta ajattelua, monet heistä ihailivat vanhempiaan tai isovanhempiaan ja heidän arvojaan, joiden kokivat vaikuttaneen omiin arvoihinsa. Alla haastateltava kuvaa lapsuudenkotinsa vaikutusta omaan arvomaailmaansa ja sen motivoimaan vapaaehtoistoimintaansa.

"meil on puhuttu aina politiikkaa.. niinku pienest asti. --- Käytiin vappumarsseilla ja oli sellast tota.. ehkä vähän sellast niinku aatteen paloo vois sanoo. Kyl mä luulen, et se varmaan vaikuttaa jonkin verran." (N4, 26-vuotias nainen, toimi vapaaehtoisena luomuruokapiirissä ja luonnonsuojeluyhdistyksessä).

Lainaus kuvaa myös useissa haastatteluissa tyypillistä tapaa luoda jatkumoitteita omaan elämäntarinaansa, mikä identiteettiteorioiden mukaan on koherentille identiteetille myös välttämätöntä.

Neljä haastateltavaa ryhmiteltiin *auttaja-identiteettiryhmään* (F2, F5, M6, M7). He konstruivat identiteettejä, joiden keskiössä oli auttaminen. Kaikkien haastatteluissa keskeisin imago oli hahmo, jonka arvot ja elämäntyylit keskittyivät auttamiseen. Seuraava lainaus kuvaa heidän vapaaehtoistoimintaan liittyvää arvosuuntaustaan hyvin.

"vapaaehtostyös... joskus siihen menee.. ajautuu semmoset ihmiset, jotka ei oikeesti tee sitä työtä, et tekee sitä jonkun muun syyn (kuin auttamisen) takia... ne haluaa jonneki CV:seen listan siitä, et olen siinä ja tossa ja tossa... Mä en tykkää sit taas semmosest, ku se ei oo semmost... rehellistä (N2: 32-vuotias nainen, vapaaehtoisena nuorten ja vankien parissa).

Hyväntahtoisuus oli tähän ryhmään ryhmitel-lylle keskeinen arvo. Muut vapaaehtoistoiminnan motiivit kuin auttamishalu saatettiin jopa nähdä epä-rehellisinä. Kaikki ryhmän haastateltavat toimivat vapaaehtoisena kentillä, joilla autettiin toisia ihmisiä. Heidän jotkin pohdintansa liittyivät myös universa- listisiin arvoihin (joka samoin kuin hyväntahtoisuus suuntautuu itsen ylittämiseen), kuten vaikuttaja- identiteetti-ryhmään ryhmiteltyillä. Auttajien arvot painoutuivat kuitenkin enemmän säilyttämiseen kuin avoimuuteen muutokselle (Schwartzin 1992 teoriaa soveltaen).

Kolme auttajien ryhmään ryhmitellyistä halusi auttaa erityisesti ihmisiä, joiden tilanteet jollakin ta- valla liittyivät heidän omiin kokemuksiinsa. Haas- tateltavat, joilla oli kokemuksia väkivallasta tai alko- holismista lapsuudessaan, halusivat auttaa lapsia ja nuoria samankaltaisissa tilanteissa. Vapaaehtoistoim-innan motivaatio nousi näiden lasten ja nuorten tilanteiden ja tarpeiden ymmärtämisestä. Sekä koke- mukset autetuksi tulemisesta että ilman apua jäämi- sestä motivoivat näitä vapaaehtoisia auttamaan. Va- paaehtoiset myös löysivät menneisyydestään lähes poikkeuksetta ihmisen, joka oli toiminut arvojen ja auttamisidentiteetin roolimallina, kuten vapaaehtoi- nen, joka oli turvattomassa lapsuudessa löytänyt roo- limallin muita auttavasta, vahvasta isoäidistä.

“Mä oon melkein pienest asti ollu sitä mieltä, et mä haluun olla niin kuin mamma.” (N5: 24-vuotias nainen, vapaaehtoisena uskonnollisessa yhteis-össä ja lasten parissa).

Osalle haastateltavista vahvuus ja toisten auttami- nen olivat muodostuneet selviytymisstrategioiksi. Tämä korostaa myös auttamisen jatkuvuuden tärke- yttä identiteetissä. Vapaaehtoistoiminta mahdollisti tämän identiteetin vahvistamisen ja yläpidon heille, jotka olivat paitsi selviytyneet vaikeista kokemuk- sistaan myös kääntäneet omat vaikeutensa muiden hyväksi.

Uskonnollisen identiteetin ryhmään ryhmiteltiin neljä haastateltavaa (F1, M2, M3, F6), joille uskonto oli tärkein merkitysjärjestelmä. He toimivat vapaa- ehtoisina kristillisissä organisaatioissa tai yhteisöissä, ja usko oli heille tapa kuvata vapaaehtoistoiminnan

motivaatiotaan. Kokemukset johdatuksesta, uskon- nollisen yhteisön löytäminen, uskonratkaisut ja Ju- malan palveleminen olivat elämäntahtojen tärkeimpiä teemoja. Kaikki mainitsivat kristilliset arvot ohjaaviksi periaatteikseen, mutta kokivat arvojen sisällön kes- kenään osin eri tavoin. Itsekkyyks tuomittiin kaikissa haastatteluissa ja hyväntahtoisuutta ja lähimmäisen- rakkautta korostettiin. Niiden lisäksi eri haastatte- luissa korostettiin esimerkiksi suoriutumista, työtä tai yhteisöllisyyttä.

Arvot olivat tässä ryhmässä kuitenkin vähemmän merkittäviä kuin muissa ryhmissä. Uskonto nähtiin ohjaavana periaatteena arvojen sijaan. Muissakin identiteettityypiryhmissä oli uskonnollisia vapaa- ehtoisia, mutta heidän vapaaehtoistoimintaan liit- tämänsä identiteetit eivät rakentuneet uskonnon ympärille. Uskonto saattoi vahvistaa arvoja, kuten hyväntahtoisuutta, ja se saatettiin myös nähdä ar- vojen lähteenä, mutta uskonto itsessään ei ollut arvo eikä uskova ihminen yhtä keskeinen hahmo narraatioissa. Yksi uskonnollisen identiteetin ryh- mään ryhmitellyistä kuvasi hyvin suoraviivaisesti, että vapaaehtoistoiminnan “motiivina on kuiten- kin aika pitkälle evankeliumin eteenpäin vieminen” (M3: A 32-vuotias mies, vapaaehtoisena lasten ja nuorten parissa uskonnollisissa organisaatioissa Suomessa ja Venäjällä). Uskonto linkittyi useisiin vapaaehtoistoimintaan motivoiviin rakenteisiin. Va- paaehtoisuus oli kutsumus, tapa olla osa uskonnollis- ta yhteisöä, ja tapa antaa takaisin yhteisölle, jolta oli saanut paljon. Seuraava lainaus kuvaa kutsumukseen liittyvän uskonnollisen motiivin voimakkuutta.

“kun on kutsu Jumalalta, niin siitä vaan ei pääse niinku eroon. Et sä et. Et jos mä olisin tekemättä (vapaaehtoistyötä), ni mä voisin paljon huonom- min, ku mitä, et mä teen. Et tietyl tavalla, vaiks se onki monesti raskast, siit joutuu maksaa sen hinnan, ja se on tietynlainen uhraus, niin tota sitä ei kuiten- kaan voi olla tekemättä.” (M2: 26-vuotias mies, vapaaehtoisena nuorten parissa ja kristillisessä opiskelijajärjestössä).

Vapaaehtoistoiminta näyttäytyi haastateltavalle siis jonain, jota ei voinut jättää tekemättä, koska kutsu- mus oli niin vastaansanomaton. Vapaaehtoistoimin-

nalla ei ollut merkittävää arvoa itsessään vaan se esitettiin näissä haastatteluisa uskonnollisen identiteetin ilmaisemisenä.

Kolme haastateltavaa ryhmiteltiin *yhteisölliseen arvoidentiteettiryhmään* (M3, F7, M12). Heille yhteisöt, kuten perhe tai opiskelijajärjestö, ja yhteisöllisyys olivat tärkeitä asioita yleisesti ja sekä vapaaehtoistoimintaan liittyen. Yhteisöllisyyden, hyväntahtoisuuden ja perhearvojen ihanteet olivat merkittäviä myös moraalisisissa kannoissa. Heidän arvonsa suuntautuivat säilyttävyyteen ja itsen ylittämiseen (Schwartzin 1992 mukaan). Universalismi ei ollut olennaista, vaan he pyrkivät auttamaan nimenomaan sisäryhmiin ja lähiyhteisöihin kuuluvia ihmisiä. Tämä erotti heidät myös auttaja-identiteettiryhmään ryhmitellyistä vapaaehtoisista. Yhteisöllisten hyväntahtoisuus suuntautui enemmän kohti lojaalisuutta. Vapaaehtoistoiminta kietoutui yhteen oman elämän yhteisöjen kanssa. Esimerkiksi lasten ja nuorten bändikerhoa vetävä haastateltava kuvasi motiiviaan seuraavasti:

"Ne (omat lapset) innostu kotona ja mä aattelin, et no mikä ettei, tätähän voi jatkaa sitten koulussakin (N5: 32-vuotias mies, vapaaehtoisena lasten ja nuorten musiikki- ja urheilutoiminnassa).

Vapaaehtoistoiminta liittyi siis omiin lapsiin, mutta myös yhteisöön, lasten kouluun. Toiselle vapaaehtoiselle vapaaehtoistoiminnan olennainen motiivi oli, että se liittyy omaan elämänpäiiriin, yhteisöön, jossa häntä tarvitaan:

"aina semmonen, mikä liittyy siihen niinkun omaan elinpiiriin (motivoi) ja.. Samalla tavalla kun mä nyt oon meidän taloyhtiön hallituksessa, mikä niinkun tuli mukaan, et kävin kokouksessa, ja siellä selkeesti tarvittiin myös väkeä sinne, niin liityin mukaan." (M12, 27-vuotias mies, vapaaehtoisena opiskelijajärjestössä ja taloyhtiössä).

Vapaaehtoistoiminta oli tapa liittyä yhteisöihin ja antaa niille osaamistaan. Lasten tai puolisoiden harrastukset, työyhteisöt ja opiskelijayhteisöt olivat tyypillisiä yhteisöjä, joiden kautta ja vuoksi haastateltavat osallistuivat vapaaehtoistoimintaan. Merkittävää oli yhteisön ja sen ihmisten auttaminen tai hyödyksi ole-

minen. Samalla vapaaehtoiset kokivat vahvistavansa yhteisöllisyyttä lähipiirissään ja yhteiskunnassa.

Suoriutuja-identiteettiryhmään ryhmiteltiin kaksi vapaaehtoista (M8, F12), joille olennaista oli asioiden saavuttaminen ja elämässä eteneminen. He toimivat vapaaehtoisina luottamustehtävissä poliittisessa puolueessa ja uskonnollisessa järjestössä, joiden tehtävissä ja vapaaehtoispositioissa eteneminen oli heille palkitsevaa. He arvostivat yhteiskunnallista järjestystä ja halusivat olla hyviä kansalaisia, kritisoiivat tehottomuutta ja saamattomuutta. Arvot suuntautuivat säilyttävyyteen ja itsen korostamiseen. Myös hyväntahtoisuus oli mukana arvokokonaisuuksissa, muttei yhtä merkittävänä kuin suoriutumisen ja turvallisuuden. Seuraava lainaus kuvaa ylpeyttä omasta onnistumisesta ja aktiivisuudesta vapaaehtoisena.

"Mä oon parempi kun moni muu siinä. Pakko sanoo (nauraa) pakko tunnustaa, et kyllä rehellisesti voi sanoo, et ei muuta kun tekemään siitä, ni katoetaan mikä on lopputulos, että. Lähtökohta on silleen, et mul on vähemmän sanoja kun tekoja. Siis mä niinku toimin. --- Mä oon suora ja avoin ja rohkee, ja uskallan kyllä esittää mielipiteeni, mut enemmin mä toimin, ku jauhan." (M8: 36-vuotias mies, vapaaehtoisena uskonnollisen organisaation lapsi- ja nuorisotyössä ja urheilun parissa).

Vapaaehtoinen kuvaa, miten saa asioita aikaiseksi ja on siksi parempi kuin moni muu. Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy kenttänä, jolla hän saa laittaa lahjansa ja energiansa käyttöön.

VAPAAEHTOISTOIMINTA ON ARVOJEN VÄLITTÄMISEN JA HUOLENPIDON KEIDAS

Vapaaehtoistoimintaan haastatteluissa liitetyt arvot vaihtelivat itsen ylittämisestä itsen korostamiseen ja säilyttävyydestä avoimuudelle muutokseen. Lähes kaikki Schwartzin (1992) perusarvot liitettiin vapaaehtoistoimintaan ainakin jossakin haastattelussa. Aiempi tutkimus on liittänyt erityisesti itsen ylittävät, muihin suuntautuvat arvot vapaaehtoistoimintaan ja auttamiseen (esim. Clary ym. 1998). Käsillä olevan tutkimuksen tulokset kuitenkin esittävät vapaaehtoistoiminnan merkityksiltään verrattain vähjänä kenttänä, jolla yksilö voi toteuttaa hyvinkin erilaisia

arvoja. Moninaisuuden mahdollisuus tekee vapaaehtoistoiminnasta jopa ihanteellisen kentän refleksiiviselle identiteetityölle. Jokainen vapaaehtoinen voi halutessaan soveltaa toimintaa omiin tarpeisiinsa.

Huolimatta eri arvidentiteettiyyppien erilaisista painotuksista vapaaehtoistoiminta liitettiin niissä laajasti auttamisen, huolenpidon ja välittämisen merkityksiin. Auttamishalu on yleisin eksplikoitu vapaaehtoistoiminnan motiivi erilaisissa vapaaehtoistoiminnan tutkimuksissa ja se näyttää korostuvan suomalaisessa kontekstissa.

13 maata käsittävän kyselytutkimuksen tuloksissa (Grönlund 2012a) suomalaiset vastaajat pitivät auttamishaluun liittyviä motiiveja itselleen tärkeämpinä kuin minkään muun tutkimukseen osallistuneen maan vastaajat. Tasa-arvoa korostavien kulttuuristen arvojen maissa, joihin Suomi Schwartzin (1999) mukaan kuuluu, opiskelijat arvioivat auttamishaluun liittyvät motiivit tilastollisesti merkitsevästi tärkeämmiksi vapaaehtoistoinnalleen kuin muiden maiden opiskelijat. Konteksti ohjaa vapaaehtoistoiminnan saamia merkityksiä. Esimerkiksi tutkimuksen yhdysvaltalaiset opiskelijat, joiden kulttuuriset arvot ovat valta ja suoriutuminen, painottivat tutkimuksessa Suomea enemmän vapaaehtoistoimintaa hyödyllisenä omalle uralleen, CV:lle tai verkostoilleen.

Suomessa pääkaupunkiseudun nuorille aikuisille tehdyn kyselyn vastauksissa kiinnostavimpina vapaaehtoistoiminnan muotoina olivat toiminta lasten ja nuorten parissa sekä vanhusten, vammaisten ja huono-osaisten auttaminen. Nämä ihmisten suoraan auttamiseen liittyvät toimintamuodot koettiin kiinnostaviksi useammin kuin esimerkiksi vapaaehtoistoiminta urheilun tai kulttuurin parissa (Grönlund & Pessi 2008). Suomalaiset nuoret aikuiset näyttävät siis myös määrällisten tutkimusten valossa pitävän vapaaehtoistoimintaa kiinnostavana erityisesti auttamiseen liittyvien syiden vuoksi.

Ajassamme on nähtävissä yhteiskunnallinen muutos ja murros, jossa auttamisen, huolenpidon ja välittämisen arvot ovat siirtymässä syrjään ja markkinatalouden logiikka ja sen kovat tausta-arvot saavat enemmän ohjaavaa valtaa. Esimerkiksi perinteisesti huolenpitoa edustanut julkinen sektori toimii ajassamme yhä enemmän markkinatalouden logiikalla

(Saari & Pessi 2011). Hyvinvointipalveluiden ulkoistaminen, kilpailutus, tehokkuusajattelu ja tuottavuuden taloutta korostavat mittarit ohjaavat julkisen sektorin toimintaa. Tässä yhteydessä vapaaehtoistoiminta näyttää tietyntyylisenä välittämisen ja auttamisen keitaana. Ajassamme korostuvat myös monet muut trendit, jotka voi nähdä vastakehityksenä ja jopa kapinana tehokkuusajattelulle ja kilpailukulttuurille, kuten *down shifting*, kotoilu ja lähiruoka. Erityisesti nuoret aikuiset vaikuttavat kyllästyneen suorittamisorientaatioon. Myös melko tuore nuorten arvotutkimus kertoo, että peräti kolme neljäsosaa nuorista oli huolissaan suomalaisten arvomaailman kovenemisesta (Nuorten arvot ja elämä 2009).

Nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminta näyttää siis tekona, jolla he voivat ammentaa omaan elämäänsä ja identiteettiinsä tärkeinä pitämiään, yhteiskunnassa muuten paitsiossa olevia arvoja. Samalla liike on kaksisuuntainen: vapaaehtoistoiminta on monille teko, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskuntaan. Tutkimuksessa haastateltu nuori nainen kuvasi tätä seuraavasti:

"emmä tiedä onks se naiivia, mut mä aattelen ite niin, et nyt mä ainaki teen jotain. Saa niinku sel-lasen lohdutuksen tunteen siitä. kyl mä tajuun sen ihan varsin hyvin, ettei se oo mitään niinku maailmaa mullistavaa, mitä mä teen. Mut mä teen silti jotain." (N4, 26-vuotias nainen, toimi vapaaehtoisena luomuruokapiirissä ja luonnonsojelu-yhdistyksessä).

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellä on esitelty perusarvojen (Schwartz 1992), narratiivisen identiteetin (McAdams 2001, 2006)

AUTTAMISHALU ON YLEISIN EKSPLIKOITU VAPAAEHTOIS- TOIMINNAN MOTIIVI ERILAISISSA VAPAAEHTOIS- TOIMINNAN TUTKIMUKSISSA.

ja arvointiteetin (Hitlin 2007) teoreettiset näkökulmat välineinä vapaaehtoistoiminnan, arvojen ja identiteetin yhteyksien ymmärtämiseen. Näkemys identiteetistä narratiivisena prosessina sekä tälle näkemykselle perustuvat tutkimusmenetelmät tarjoavat mielenkiintoisen tavan tutkia identiteetin ja arvojen haastavia teemoja sekä sitä, miten yksilöt niitä vapaaehtoistoiminnassa ilmaisevat ja kokevat. Vapaaehtoistoiminnan – ja toki monen muunkin toiminnan kentän – tutkimus voisi saada lisäarvoa näiden näkökulmien hyödyntämisestä.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan yksilölliset näkemykset ovat olennaisia. Toinen tutkija olisi voinut päätyä erilaisiin näkökulmiin ja tuloksiin.³ Tutkimuksen tulokset myös perustuvat rajalliseen määrään haastatteluja, eikä niitä voi suoraan yleistää. Vapaaehtoiset, joilla on motivaatiota ja kiinnostusta itsen reflektointiin, saattavat myös suostua helpommin tutkimushaastatteluihin kuin ne, joille se on epätyypillisempää. Vapaaehtoisen kulttuurinen konteksti ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat haastateltavan identiteettiin ja sen narratiiviseen konstruointiin samoin kuin arvoihin ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksiin. Tämä tutkimus perustuu haastatteluihin yhdellä alueella Suomessa.

Tutkimuksen 24 haastateltavasta 17 yhdisti vapaaehtoistoiminnan arvointiteettiin haastateluissa. Vaikka laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole yleistää, voidaan tuloksen perusteella olettaa, että vapaaehtoistoiminta kytkeytyy arvointiteetteihin myös monilla muilla vapaaehtoisilla. Toisaalta on huomionarvoista, että seitsemän haastateltavaa ei liittännyt vapaaehtoistoimintaa ydinarvoihinsa tai identiteettiinsä haastateluissa. Tämä joukko muodostaa yli neljäsosan haastatelluista. Myös tätä voidaan pitää tutkimuksen yhtenä tuloksena. Väljyydessään vapaaehtoistoiminta tarjoaa areenan paitsi syvälliseen identiteettityöhön ja arvopohdintaan, myös toimintaan, joka ei liity näihin ulottuvuuksiin. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota osallistumismahdollisuuden niille, joille toiminnallisuus on luontevampaa kuin refleksiivisyys.

Nuoret ikäryhmät näyttävät tarjoavan erityisen moniulotteisen ja kiehtovan arvotutkimuskentän. Monet arvotutkimukset osoittavat, että nuoret

ikäryhmät pitävät hedonistisia arvoja verrattain tärkeinä itselleen (esim. Puohiniemi 2006). Siitä huolimatta he ovat erittäin kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta ja auttamisesta (esim. Grönlund & Pessi 2008; Pessi 2008). Fragmentoitunut sosiaalinen konteksti saattaa näkyä nuorten ikäryhmien tavoissa käyttää ja toteuttaa arvoja (esim. Helve 1999). Hedonismiin suuntautunut yksilö voi toimia vapaaehtoistoiminnan kentällä muilla arvoulottuvuuksilla vallitsevan arvoulottuvuutensa rinnalla. Yksilön arvot eivät koskaan ole yksiulotteiset, ja arvoulottuvuuksien dynaaminen käyttö eri tilanteissa tulisi ottaa huomioon erityisesti nuoria ikäryhmiä tutkittaessa. Perinteinen arvotutkimus on mahdollisesti jossain määrin epäonnistunut ymmärtämään nyanssista yhteyttä, joka nuorten aikuisten arvojen ja auttamisen välillä jälkitraditionaalisissa länsimaisissa yhteiskunnissa on. Lisää syväluotaavia tutkimuksia holistisin laadullisin menetelmin tarvitaan, jotta arvojen ja (vapaaehtois)toiminnan yhteyksiä toisiinsa ja identiteettiin voidaan ymmärtää paremmin. Tutkimuksia tarvitaan myös muiden ikäryhmien tavoista liittää vapaaehtoistoiminta arvoihinsa ja identiteettiinsä esimerkiksi erilaisissa elämänkriiseissä tai vaikkapa eläkkeelle jäämisen yhteydessä.

Tutkimuksen tuloksia on hyödyllistä myös soveltaa käytäntöön. Vapaaehtoisten yksilöllisiä tarpeita ja näkökulmia ymmärtämällä toiminnan organisoijat voivat tarjota heille sopivia toimintamuotoja, ja vapaaehtoistoiminta voi aiempaakin paremmin toimia identiteettityön ja arvopohdintojen kenttänä. Tulokset korostavat myös vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia kasvatuksellisenä kenttänä, koska se kietoutuu arvoihin ja moraalisiin kysymyksiin. Koululaisten ja opiskelijoiden osallistuminen vapaaehtoistehtäviin osana opetusta herättää kiinnostusta myös suomalaisessa yhteiskunnassa ja oppilaissa (esim. Grönlund 2012; Vetoisuus opetusministeri Henna Virkkuselle ja opetushallitukselle, 2010). Kypsän moraalisen ja yhteiskunnallisen toiminnan elementit voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen. Ensimmäinen, tiedollinen aspekti tarkoittaa tietoa ja ymmärrystä instituutioista sekä eettisistä ja demokraattisista periaatteista. Toinen, motivaatio tarkoittaa halua toimia oikein, tavoitteita ja arvoja. Kolmas, käytännön

toiminta tarkoittaa sitä, että tietoa ja motivaatiota sovelletaan käytäntöön ja opitaan toiminnan kautta. Nämä kolme aluetta ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja moraalij- ja kansalaiskasvatuksen on ajateltu olevan tehokkainta, kun se kohdistuu niihin kaikkiin (Colby 2005; ks. myös Grönlund & Pessi 2008). Aiempi tutkimus on myös löytänyt positiivisia yhteyksiä muun muassa oppilaitosten vapaaehtoistoimintaohjelmien ja tulevan vapaaehtoistoiminnan välillä (Haski-Leventhal ym. 2010. Nuorten aikuisten vapaaehtoistoimintaan liittämien yksilöllisten pros-

sien ymmärtämisestä voi olla hyötyä, mikäli vapaaehtoistoimintaa halutaan Suomessa jatkossa hyödyntää aiempaa enemmän kasvatuksessa.

Henrietta Grönlund
Tutkijatohtori
Käytännöllisen teologian osasto
Teologinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUS

- Blasi, A. (1993). The development of identity: Some implications for moral functioning. In Noam, G. G. & Wren, T. E. (Eds.) *The moral self*. Cambridge, MA: MIT Press. 99–122.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J. & Miene, P. (1998). *Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1516–1530.
- Colby, A. (2005). Moraali- ja kansalaiskehityksen ulottuvuudet. Teoksessa Pirttilä-Backman, A.-M., Ahokas, M., Myrsky, L., & Lähteenoja, S. (toim.) *Arvot, moraalij yhteiskunta. Sosiaalipsykologian näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. Helsinki: Gaudeamus. 37–65.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Grönlund, H. (2011) Identity and volunteering intertwined: Reflections from the values of young adults. *Voluntas, International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations* 22(3), 852–874.
- Grönlund, H. (2012a) *Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland*. Helsinki: University of Helsinki. (Diss.).
- Grönlund, H (2012b). *Raportti kyselystä vapaaehtoistoinnasta koulussa 2012*. Julkaisematon raportti, tekijän hallussa.
- Grönlund H. & Pessi, A. B. (2008). Osallisuuden asenteet ja teot. Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoinnassa. In Polarisoitua nuoruus? *Nuorten elinolat -vuosikirja*. Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 84 & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes. 127–137.
- Haski-Leventhal, D., Grönlund, H., Holmes, K., Meijs, L. C. P. M., Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J., Hustinx, L., Kang, C., Kassam, M., Pessi, A. B., Ranade, B., Smith, K. A., Yamauchi, N., & Zrinscak, S. (2010). Service-Learning: Findings From a 14-Nation Study. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 22(3), 161–179.
- Helve, H. (1999). *Multiculturalism and values of young people*. Diskus 5. <http://www.uni-marburg.de/religionswissenschaft/journal/diskus> (ladattu 23.7.2010).
- Hitlin, S. (2007). Doing good, feeling good: Values and the self's moral center. *The Journal of Positive Psychology* 2(4), 249–259.
- Kohlberg, L. (1975). *Collected papers on moral development and moral education*. Harvard Graduate School of Education, Cambridge.
- Marta, E. & Pozzi, M. (2008). Young People and Volunteerism: A Model of Sustained Volunteerism During the Transition to Adulthood. *Journal of Adult Development* 15, 35–46.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology* 5, 100–122.
- McAdams, D. P. (2006). The role of narrative in personality psychology today. *Narrative Inquiry* 16(1), 11–18.
- Musick, M.A. & Wilson, J. (2008). *Volunteers: a social profile*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) (2005). *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Pessi, A. B. (2008). Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin. RAY:n juhluvuoden kansalaiskyselyn tulokset. *Avustustoiminnan raportteja 19*. Helsinki: RAY.

- Puohiniemi, M. (2006). *Täsmäelämän ja usuyhteisöllisyyden aika*. Vantaa: Limor kustannus.
- Rehberg, W. (2005). Altruistic Individuals: Motivations for International Volunteering Among Young Adults in Switzerland. *Voluntas: International Journal of Vheoluntary and Nonprofit Organizations*, 16(2), 109–122.
- Roberts, B. (2002) *Biographical Research. Understanding Social Research*. Series editor Alan Bryman. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S. & Zimmeck, M. (2010). *Volunteering and Society in the 21st Century*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Saari, J. & Pessi, A. B. (2011). Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Teoksessa *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Pessi, A. B. & Saari, J. (toim.) Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. 15–41.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa M. P. Zanna (toim.). *Advances in experimental social psychology* 25. 1–65.
- Schwartz, S. H. (1999). A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An International Review* 48(1), 23–47.
- 2011 *State of the World's Volunteerism Report*. Universal Values for Global Well-being (2011). United Nations Volunteers. [http://www.unric.org/en/images/stories/2011/PDF/SWVR%20Report%20\[Eng\].pdf](http://www.unric.org/en/images/stories/2011/PDF/SWVR%20Report%20[Eng].pdf) (ladattu 12.7.2012.)
- Study on Volunteering in the European Union. Country Report Finland (2011). <http://europa.eu/volunteering/en/content/study-volunteering-european-union-country-report-finland> (ladattu 24.7.2012.)
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*. Harvard, Cambridge, MA.
- Vetoomus opetusministeri Henna Virkkuselle ja opetushallitukselle (2010). http://www.kansalaisareena.fi/vapaaehtoistoiminta_osaksi_opetussuunnitelmaa_2010.pdf (ladattu 1.12.2012.)
- Yeung, A. B. (2001). *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta?* Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

VIITTEET

- 1 Aineistot on analysoitu ja tulokset raportoitu primaaristi väitöskirjassani ja sen neljässä osajulkaisussa, jotka on julkaistu itsenäisinä artikkeleina kansainvälisissä tieteellisissä aikakauskirjoissa (Grönlund 2012a).
- 2 Haastateltavat rekrytoitiin kyselytutkimuksen kautta. Urbaani usko -tutkimushankkeessa (ks. tarkemmin Grönlund 2012a) haastateltiin vuonna 2004 puhelimitse 1 000 20–39-vuotiasta nuorta aikuista, joilta tiedusteltiin muun muassa vapaaehtoistoimintaan ja uskonnollisuuteen liittyviä asioita. Vapaaehtoisena toimineilta tiedusteltiin, haluaisivatko he osallistua myöhemmin tutkimushaastatteluun. Halukkaista valittiin tämän artikkelin aineiston haastateltavat. Koska samojen haastattelujen avulla haluttiin tutkia uskonnollisuuden ja vapaaehtoistoiminnan yhteyksiä, haastateltaviksi valittiin vapaaehtoisia, jotka edustivat keskenään erilaista uskonnollisuutta. Kyselyaineiston vastaajat ryhmiteltiin ryhmittelyanalyysillä neljään ryhmään erilaisiin uskonnollisiin väittämiin asennoitumisen mukaan. Ryhmistä ensimmäinen edusti perinteistä, kristillistä uskoa, toinen väljempää spirituaalisuutta, kolmas epävarmaa uskonnollisuutta, neljäs uskonnottomuutta (ks. tarkemmin Grönlund 2012a). Jokaisesta ryhmästä haastateltiin kolme naista ja kolme miestä. Ryhmittelyanalyysillä muodostetut ryhmät olivat erikokoisia eikä haastateltavien valintaa suhteutettu niiden kokoihin. Näin ollen esimerkiksi perinteistä, kristillistä uskoa edustavien haastateltavien joukko on suhteessa suurempi kuin kyselyaineistossa. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistettävyyteen, ja haastatteluaineiston monipuolisuutta pidettiin tärkeämpänä kuin sen edustavuutta. Haastateltavien valintatapa on kuitenkin syytä huomioida, sillä se vaikuttaa tutkimustuloksiin, erityisesti uskonnollisuuden verrattain keskeiseen rooliin. Haastatelluista osa oli työssäkäyviä, osa opiskelijoita, osa äitiyslomalla. Osalla oli lapsia, osalla ei, osa oli naimisissa, osa eli yksin. Elämäntilannetta ei huomioitu haastateltavia valittaessa vaan valintaa ohjasivat vapaaehtoistoiminta ja uskonnollisuustyypit (mukaan lukien uskonnottomuus).
- 3 Tutkijan asemasta ja suhteesta tutkittavaan ilmiöön ks. tarkemmin Grönlund 2012a.